

jeho spolupráce s Psychologickým ústavem prof. Rostohara. V roce 1933 se habilitoval pro obor psychologie na základě práce *Eidetická vloha u mládeže* (vyšla již 1930), a na FF MU jako docent přednášel. Kromě toho učil také na Škole vysokých studií pedagogických a v Pedagogické akademii. Byl členem redakčního kruhu časopisu *Psychologie* a přispíval do řady dalších odborných časopisů. Docent Kratina se nedožil konce druhé světové války a obnovy Psychologického ústavu FF v roce 1945; zemřel v Brně 14. 12. 1944. Lze však říci, že zanechal budoucím studentům svou knihu *Psychologie* (Brno, 1947), jednu z nepočetných studijních příruček v té době – než se po roce 1948 stala závazným vzorem sovětská psychologie a ideologie. Kratinova kniha má ráz vysokoškolské učebnice a vyznačuje se osobitou koncepcí a exaktností textového zpracování; opírá se do značné míry o německé prameny (na rozdíl od angloamerické orientace ve slovenské učebnici Antona Jurovského z té doby). Obdivuhodná je šíře Kratinových prací. Byl jedním z hlavních spolupracovníků třídílné *Pedagogické encyklopedie* (Praha 1938, 1939, 1940). J. V. Musil spočetl, že Kratina připravil 73 hesel, zejména z obecné psychologie a psychologie osobnosti.

Na rozdíl od experimentálního zaměření Rostoharova ústavu Kratina více směřoval k syntetickým pracím. Nicméně k otevřeným otázkám dosud patří výsledky Kratinova empirického zkoumání eidetické představitosti (u něho „vlohy“). Po odstupu půl století jsme však při replikacích jeho výzkumu nikdy nezjistili tak vysoké procento „eidetiků“, jaké uváděl Kratina.

Jeho *Studie z tvarové psychologie* (1932) obsahuje dokonalý přehled německých prací té doby a vyznačuje se vytříbenými formulacemi. Kratina zaujal kritické stanovisko k teorii berlínské školy, která

nepřipouštěla primární vliv subjektivních činitelů, ale ve shodě s lipskou školou vyzvedl genetický primát neučleněného prvotního celku. V pojetí celosti se tedy dosti lišil od vedoucího ústavu prof. Rostohara. Rovněž svými publikacemi *Osobnost* (1941) i *Typ a typologie* (1942) rozšířil akční radius brněnské psychologické školy.

Jako přesvědčený demokrat byl Kratina členem Strany práce dr. Stránského. Vzpomínka jeho dcery V. Kratinové je zařazena ve Sborníku k 60. výročí časopisu *Psychologie* (1995). Pozoruhodný biografický postřeh tam zpracoval J. Viewegh v článku „Paradox osamocení“ v životě a díle Ferdinanda Kratiny.

Ferdinand Kratina patří k čelným reprezentantům Brněnské psychologické školy, anticipoval u nás problematiku struktury osobnosti, byl vyhraněným reprezentantem tvarové psychologie, byl předchůdcem koncepcí, které se postupně také terminologicky sjednotily v současné teorii Gestaltu.

J. Švancara

Otakar Novák (1905 – 1984) Medailonek významného brněnské romanisty

Letos v říjnu tomu bude přesně 30 let, co nás opustil vysokoškolský učitel, badatel a jeden z nejvýznamnějších představitelů české poválečné romanistiky, emeritní profesor PhDr. Otakar Novák, CSc. (28. 12. 1905 – 19. 10. 1984). Jeho celoživotní dílo významně souvisí rovněž s poválečnou obnovou, rozvojem a udržováním kontinuity brněnské romanistiky v nelehkých letech komunistické diktatury. Novákova celoživotní dráha je tedy neodmyslitelně spjata s Masarykovou univerzitou, jakkoliv se naše *alma mater* v průběhu jeho akademické dráhy jmenovala postupně Masarykova, Brněnská a posléze Jana Evangelisty Purkyně.

Profesor Novák se narodil 28. prosince 1905 ve Vídni. Od roku 1919 žil v Brně, kde dokončil středoškolská studia a v letech 1924–1929 absolvoval na filozofické fakultě francouzštinu a češtinu. Byl žákem Prokopa Miroslava Haškovce (1876 až 1935) a Josefa Kopala (1876–1935). Prvně jmenovaný jej přivedl k zájmu o dílo „posledního velikého žáka renanovského diletantismu“ Anatola France, jehož se stal vynikajícím znalcem, o čemž svědčí například již jedna z jeho prvních romanistických studií „Antithese a kontrast v umění Anatola France“ vydaná v *Časopise pro moderní filologii* v roce 1941.

Od roku 1929 až do jeho smrti byla jeho stálým bydlíštěm Praha. V letech 1933–1946 působil jako středoškolský profesor v Rakovníku, Berehově a Praze. V roce 1946 začala Novákova univerzitní dráha, když nastoupil jako asistent na pražské romanistice. Hned následujícího roku se jeho pedagogická činnost protнула s brněnskou filozofickou fakultou: byl zde po smrti prof. Otakara Levého pověřen přednáškami z francouzské literatury a roku 1953 se stal docentem. Ovšem již jeho jmenování profesorem prokázalo,

v jaké historicky obtížné a akademicky nezáviděníhodné době musel působit. Návrh na jeho jmenování byl totiž podán již v roce 1958, avšak vyvolal odpor ze strany ochránců čistoty marxisticko-leninské literární vědy, kteří se obávali, aby jmenováním Otakara Nováka profesorem nevzniklo v Brně „únikové apolitické centrum ideologické tišiny“. Bylo mu mimo jiné vytýkáno „nedbání zásadních otázek vytýčených marxistickou literární vědou a zvláště ignorování výsledků romanistiky sovětské, týkající se zpracovaných problémů“! Co nešlo koncem let padesátých, se podařilo až s jistým uvolněním let šedesátých a roku 1964 byl Novák konečně jmenován profesorem pro dějiny francouzské literatury, zejména díky zásadovému postoji brněnských vysokoškolských pedagogů a členů komise, například Karla Štěpaníka, Dušana Jeřábka, Arnošta Lamprechta či Bořivoje Nováka.

Až do roku 1977 byl profesor Novák především historikem francouzské literatury, na brněnské romanistice zaštitoval takřka čtvrtstoletí výuku literárních disciplín v oblasti francouzské literatury: dějiny literatury, teorii literatury i úvod do dějin Francie. Mezi jeho nejvýznamnější didaktické texty jistě náleží především čtyřdílná francouzsky psaná skripta o dějinách francouzské literatury od počátků do šedesátých let 20. století, ale také skripta věnovaná francouzské versifikaci. Otakar Novák byl velice plodný rovněž jako literární kritik. Pracoval s faktografickou přesností a vycházel z pečlivého studia dokumentů a literárních textů, které posléze zařazoval do širších souvislostí uměleckých a literárněvědných. Z nejvýznamnějších publikací uvedme, vedle již zmíněného Anatola France, také knihy a stati věnované Maupassantovi či Romainu Rollandovi, Rabelaisovi, Lesageovi, Mussetovi či Diderotovi. Připomeňme pouze některé knižní publikace, neboť

článků a odborných studií je nepočítaně: *Soumrak antiky u Jaroslava Vrchlického*, *Renanova theorie slohu* či zásadní dílo *Po stopách realistických tradic francouzského písemnictví*. Z hlediska kontinuity naší romanistiky stojí za zmínku i fakt, že právě Novák založil romanistický sborník *Études romanes de Brno*, jenž vychází dodnes.

My mladší romanisté jsme bohužel neměli ani tu možnost, ani tu čest chodit na Novákovy přednášky, nebo se s ním alespoň setkat. Přesto ani nás v čase studií nemohla minout jeho pečlivě sepsaná a v té době zcela neopominutelná skripta věnovaná dějinám francouzské literatury. Podle starších členů naší katedry, kteří profesora Nováka osobně znali či dokonce byli jeho žáky, jmenovitě například profesorů Jaroslava Fryčera, Petra Kylouška nebo Jiřího Šrámka, šlo nejen o vzácného vědce, ale zejména o noblesního člověka, který nebyl ochoten k žádným morálním ústupkům, byl vždy připraven pomoci kolegům i studentům a pro něhož literární bádání a pedagogické působení bylo vždy hledáním pravdy a zároveň hluboce humanistickým poselstvím.

P. Vurm

Jessie Kocmanová (5. 10. 1914 Edinburgh – 19. 12. 1985 Brno) Osobní vzpomínky

V listopadu 1977 jsem nastoupil na místo lektora na katedře anglistiky a amerikanistiky tehdejší Univerzity Jana Evangelisty Purkyně. Hned za dva týdny, když jsem se stále ještě v novém prostředí pokoušel zorientovat, mě jako nového člena anglické dramatické skupiny katedry Gypsywood Players šupem poslali do univerzitního vzdělávacího střediska v Cikháji. Tam jsem se poprvé seznámil s vedoucí skupiny Jessie Kocmanovou. Byla mi samozřejmě představena již dříve jako kolegyně z katedry, ale v Cikháji jsem velmi rychle zjistil,

že je někým mnohem významnějším, než by se dalo usuzovat z onoho neutrálního označení. Jako učitelka, badatelka, divadelní režisérka a osobnost byla v anglických kruzích v Brně, ba dokonce i v Československu jakousi živoucí legendou.

Narozena, vychována a vzdělána ve Skotsku, Jessie měla jasnou představu o tom, jak by se měla vyučovat literatura, a to zcela odlišně od standardního českého způsobu. Nezajímaly ji detailní letopočty a názvy knih, místo toho však četla a znovu pročítala vše, o čem se chystala přednášet, a poté představovala autory a jejich díla prizmatem svých poznatků – toho, co podle ní byly jejich silné a slabé stránky a co ji samotnou na nich zaujalo. Její úsudky se zakládaly na hlubokých znalostech literatury, jež byly výsledkem její nenasytné touhy po knihách. Její vlastní knihovna obsahovala na pět tisíc svazků, většina z nich s desítkami vepsaných komentářů a různých poznámek. Měla encyklopedické znalosti britské a americké literatury, dále pak toho, co se v anglofonním světě právě tehdy začínalo nazývat „nové literatury“, vznikající v Kanadě, v Austrálii, karibské oblasti a jinde, a samozřejmě též klasických děl světové literatury. A k tomu všemu byla obdařena fenomenální pamětí. Vzpomínám si, jak za mnou kdysi přišel jeden student JAMU, který chtěl sestavit jevištní koláž, v níž by ústřední postavou byl tulák. Požádal mě, abych mu navrhl některé autory a jména knih, z nichž by mohl čerpat. Asi po půlhodině přemýšlení jsem dokázal uvést jen tři čtyři. Navrhl jsem mu, aby požádal o radu Jessie. Za třicet minut vyšel z její kanceláře nejen asi s dvaceti jmény autorů a knih, ale i s malým dárečkem od Jessie – s jasným nástinem celé produkce.

Protiváhou tohoto aspektu života Jessie byla její akademická činnost. Přispívala pravidelně do vědeckých publikací jak v Československu, tak i v zahraničí, což